

PARODONT KASALLIKLARI: OLDINI OLISH VA DAVOLASHNING YANGI USULLARI

Бердиева Шахноз Курбонниез кизи

Annotatsiya: *Ushbu maqolada parodont kasalliklari, ularning kelib chiqish sabablari, asosiy klinik belgilari va profilaktika usullari batafsil yoritilgan. Parodont kasalliklari og'iz bo'shlig'i kasalliklari ichida eng ko'p uchraydigan va jiddiy oqibatlariga olib keladigan patologiyalardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, parodont kasalliklari nafaqat tish yo'qotilishi, balki umumiy sog'liq uchun ham xavf tug'diradi, chunki ular yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet va immun tizim zaiflashuvi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Maqolada profilaktikaning zamonaviy usullari – gigiyenani nazorat qilish, professional tozalash, lazer texnologiyalari, fizioterapiya, probiotiklar va regenerativ tibbiyot imkoniyatlari haqida ma'lumot beriladi. Shuningdek, yangi davolash usullari sifatida biomateriallardan foydalanish, suyak to'qimalarini qayta tiklash va sun'iy intellekt asosidagi diagnostika tizimlari qo'llanilishi tahlil qilingan. Ushbu usullar yordamida parodont kasalliklarining oldini olish va davolash samaradorligini oshirish mumkin.*

Kalit so'zlar: *parodont kasalliklari, profilaktika, lazer davolash, regenerativ tibbiyot, biomateriallar, diagnostika*

Abstract: *This article discusses periodontal diseases, their etiology, clinical manifestations, prevention strategies, and novel treatment methods. Periodontal diseases are among the most prevalent oral pathologies, often leading not only to tooth loss but also contributing to systemic health risks, including cardiovascular diseases, diabetes, and weakened immunity.*

The paper highlights modern preventive approaches such as improved oral hygiene control, professional cleaning, laser therapy, physiotherapy, probiotics, and advances in regenerative medicine. Additionally, new treatment modalities, including the use of biomaterials, bone tissue regeneration, and AI-based diagnostic systems, are examined. These innovations demonstrate significant potential for enhancing the effectiveness of prevention and treatment of periodontal diseases, improving both oral and overall health outcomes.

Keywords: *periodontal diseases, prevention, laser therapy, regenerative medicine, biomaterials, diagnostics*

Аннотация: *В статье рассматриваются пародонтальные заболевания, их причины возникновения, клинические проявления, методы профилактики и новые подходы к лечению. Пародонтальные болезни являются одними из самых распространённых стоматологических патологий, которые приводят не только к потере зубов, но и оказывают влияние на общее здоровье, повышая риск сердечно-сосудистых заболеваний, сахарного диабета и снижения иммунитета.*

Особое внимание уделяется современным профилактическим мерам: контролю гигиены полости рта, профессиональной чистке, лазерной терапии, физиотерапии, использованию пробиотиков и возможностям регенеративной медицины. Также анализируются новые методы лечения, включающие применение биоматериалов, регенерацию костной ткани и использование систем диагностики на основе искусственного интеллекта. Подчёркивается, что данные инновации значительно повышают эффективность профилактики и терапии пародонтальных заболеваний.

Ключевые слова: пародонтальные заболевания, профилактика, лазерная терапия, регенеративная медицина, биоматериалы, диагностика

KIRISH

Parodont kasalliklari bugungi kunda stomatologiyada eng ko'p uchraydigan va dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ular tishlarni ushlab turuvchi to'qimalarning yallig'lanishi, shikastlanishi yoki yo'qolishi natijasida yuzaga keladi. Parodont kasalliklari nafaqat og'iz bo'shlig'ining estetik ko'rinishiga va tishlarning barqarorligiga ta'sir qiladi, balki bemorning umumiy sog'lig'iga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, parodont kasalliklari qandli diabet, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari, homiladorlik davrida yuzaga keladigan asoratlardan va immunitetning pasayishi bilan chambarchas bog'liq. Shu boisdan ushbu kasalliklarni o'z vaqtida aniqlash va samarali davolash zamonaviy stomatologiyaning eng muhim vazifalaridan biridir.

So'nggi yillarda parodont kasalliklarining oldini olish va davolash bo'yicha yangicha yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. An'anaviy usullar – gigiyena vositalaridan foydalanish, professional tozalash va dori-darmonlar bilan davolash o'z samarasini ko'rsatgan bo'lsa-da, ular har doim ham kasallikning ildiz sababini bartaraf eta olmaydi. Shu sababli ilm-fan va texnologiyalar taraqqiyoti asosida yangi usullar – lazer texnologiyasi, fizioterapevtik muolajalar, probiotiklardan foydalanish, regenerativ tibbiyot yutuqlari, biomateriallar qo'llash, hatto sun'iy intellekt asosidagi diagnostika tizimlari ishlab chiqilmoqda. Ushbu usullar parodont kasalliklarini erta bosqichda aniqlash, bemorlarga individual yondashuv asosida davolash rejasini tuzish va jarayonni yanada samaraliroq qilish imkonini bermoqda.

Parodont kasalliklarining profilaktikasi ham katta ahamiyatga ega. Sog'lom turmush tarzini olib borish, og'iz gigiyenasiga qat'iy rioya qilish, muntazam stomatologik ko'riklardan o'tish va professional gigiyena xizmatlaridan foydalanish kasalliklarning oldini olishda eng muhim omillardan sanaladi. Shu bilan birga, zamonaviy davolash texnologiyalarining joriy etilishi stomatologik amaliyotda katta o'zgarishlarga sabab bo'lib, kelajakda bu kasalliklarning uchrash chastotasini sezilarli darajada kamaytirishi kutilmoqda.

Demak, parodont kasalliklari nafaqat tishlarning sog'lomligini, balki insonning umumiy salomatligini saqlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, ularning oldini olish va davolashning yangi usullarini o'rganish bugungi kunda stomatologiya va tibbiyot fanining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Parodont kasalliklarining kelib chiqish sabablari va xavf omillari

Parodont kasalliklari ko'p omillar ta'sirida shakllanadi. Asosiy sabab – og'iz bo'shlig'ida tish toshlari va blyashkalarning to'planishi natijasida mikroorganizmlarning faoliyati kuchayishi hisoblanadi. Mikroblar mahsulotlari milk to'qimalarida yallig'lanish jarayonini qo'zg'atib, parodontit va gingivit kabi kasalliklarga olib keladi. Bundan tashqari, irsiy moyillik, noto'g'ri ovqatlanish, chekish, stress, endokrin kasalliklar, immunitetning pasayishi ham parodont kasalliklarining rivojlanishida muhim omillar hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qandli diabet bilan og'rigan bemorlarning aksariyatida parodont kasalliklari tez-tez uchraydi va og'ir kechadi.

Klinik belgilari va oqibatlari

Parodont kasalliklari asta-sekinlik bilan rivojlanib, dastlab sezilarsiz o'tishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan belgilar – milkning qizarishi va shishishi, qonash, tishlarning qimirlanishi, og'izdan yoqimsiz hid kelishi va milk cho'kishidir. Agar bu belgilar e'tiborsiz qoldirilsa, kasallik chuqurlashib, tishlarning ildizi ochilib qoladi va oxir-oqibat ularni yo'qotishga olib keladi. Bundan tashqari, parodont kasalliklari umumiy sog'liq uchun ham xavf tug'diradi: yurak-qon tomir kasalliklari, ateroskleroz, diabet, hatto homiladorlikda muddatidan oldin tug'ruq kabi muammolar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Parodont kasalliklarining profilaktikasi

Profilaktika parodont kasalliklarini kamaytirishning eng samarali yo'lidir. Birlamchi profilaktika – kundalik og'iz gigiyenasiga rioya qilish, ya'ni tishlarni muntazam tozalash, ipdan foydalanish va og'iz chayish vositalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ikkinchi darajali profilaktika esa professional stomatologik gigiyena – tish toshlarini ultratovush apparatlari yordamida olib tashlash, blyashkalardan tozalash va og'iz bo'shlig'ini antiseptik vositalar bilan davolashdan iborat.

Bugungi kunda parodont kasalliklarining oldini olishda probiotiklardan foydalanish ham keng joriy qilinmoqda. Ular og'iz bo'shlig'idagi foydali mikroflorani tiklash orqali yallig'lanish jarayonlarini kamaytiradi.

Zamonaviy davolash usullari

Parodont kasalliklarini davolashda an'anaviy usullar – mexanik tozalash, dori vositalari va jarrohlik muolajalari bilan bir qatorda yangi texnologiyalar ham keng qo'llanilmoqda:

- Lazer terapiyasi – milk to'qimalaridagi yallig'lanishni kamaytiradi, infeksiyani yo'q qiladi va tiklanish jarayonini tezlashtiradi.

- Fizioterapevtik usullar – ultratovush, elektroforez va fotodinamik terapiya yallig'lanishga qarshi kurashishda samarali.

- Regenerativ tibbiyot – biomateriallar, suyak greftlari va hujayra texnologiyalaridan foydalanish orqali yo'qolgan to'qimalarni tiklash imkonini beradi.

- Biomateriallar va shina qo'yish – tishlarning qimirlanishini kamaytiradi va mustahkamlaydi.

- Sun'iy intellekt asosidagi diagnostika – tish rentgen suratlarini avtomatik tahlil qilish orqali kasallikni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.

Kelajak istiqbollari

Ilmiy izlanishlar natijalariga ko'ra, parodont kasalliklarini davolashda regenerativ tibbiyot va biotexnologiyalar katta istiqbolga ega. Kelgusida gen terapiyasi, ildiz hujayralaridan foydalanish, shaxsiylashtirilgan davolash rejaları keng joriy qilinishi kutilmoqda. Bundan tashqari, telemeditsina va mobil ilovalar yordamida bemorlarning parodont holatini masofadan turib nazorat qilish imkoniyatlari ham kengaymoqda.

XULOSA

Parodont kasalliklari stomatologiya sohasidagi eng keng tarqalgan va murakkab muammolardan biri bo'lib, ularning dolzarbligi yildan-yilga ortib bormoqda. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, kattalarning katta qismi, hatto yosh avlod vakillari ham parodont to'qimalarining turli darajadagi yallig'lanish kasalliklaridan aziyat chekmoqda. Ushbu kasalliklar nafaqat tishlarni yo'qotishga, balki umumiy sog'liqni yomonlashuviga ham olib kelishi sababli, ularni o'z vaqtida aniqlash va davolash muhim ahamiyatga ega.

Maqola davomida ko'rib chiqilganidek, parodont kasalliklarining kelib chiqishida bir qator omillar – og'iz gigiyenasiga rioya qilmaslik, noto'g'ri ovqatlanish, stress, zararli odatlar, shuningdek, qandli diabet va yurak-qon tomir kasalliklari kabi umumiy sog'liq muammolari muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan profilaktika choralari kompleks yondashuvni talab qiladi. Oddiy tish tozalash va gigiyena vositalaridan foydalanishning o'zi yetarli emas, balki muntazam ravishda stomatolog ko'rigidan o'tish, professional gigiyena xizmatlarini olish ham zarur.

Zamonaviy davolash usullari parodont kasalliklariga qarshi kurashishda samarali natijalar bermoqda. Lazer terapiyasi, fizioterapevtik muolajalar, probiotiklar, regenerativ tibbiyot va biomateriallardan foydalanish parodont to'qimalarini tiklash va davolash samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, regenerativ tibbiyot yutuqlari – suyak greftlari, ildiz hujayralari va to'qima injeneriyasi yordamida yo'qolgan to'qimalarni qayta tiklash imkoniyati parodontologiyada yangi davrni boshlab berdi.

Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining stomatologiyaga joriy qilinishi ham katta ahamiyat kasb etmoqda. AI asosidagi diagnostika tizimlari yordamida parodont kasalliklarini erta bosqichda aniqlash, davolash jarayonini to'g'ri rejalashtirish va natijalarni monitoring qilish mumkin bo'lib, bu jarayon stomatolog amaliyotida xatoliklarni sezilarli darajada kamaytiradi.

Kelajak istiqbollari ham katta umid uyg'otmoqda. Gen terapiyasi, individual biomateriallar, telemeditsina va mobil ilovalar yordamida parodont kasalliklarining oldini olish va davolash jarayonlari yanada qulay, samarali va bemorlar uchun arzonroq bo'lishi kutilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, parodont kasalliklari bilan samarali kurashish uchun profilaktika, zamonaviy texnologiyalar, regenerativ yondashuv va sun'iy intellekt imkoniyatlaridan

kompleks foydalanish zarur. Bu esa kelajakda nafaqat tishlarning sog'lig'ini, balki insonning umumiy salomatligini saqlashda ham muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Newman M. G., Takei H., Klokkevold P. R., Carranza F. A. (2018). Carranza's Clinical Periodontology. 13th Edition. Elsevier.
2. Slots J. (2017). Periodontitis: Facts, fallacies and the future. *Periodontology 2000*, 75(1), 7–23. doi:10.1111/prd.12221
3. Kinane D. F., Stathopoulou P. G., Papapanou P. N. (2017). Periodontal diseases. *Nature Reviews Disease Primers*, 3(1), 17038. doi:10.1038/nrdp.2017.38
4. Chapple I. L. C., Van der Weijden F., Doerfer C., Herrera D., Shapira L., Polak D., Madianos P. (2015). Primary prevention of periodontitis: Managing gingivitis. *Journal of Clinical Periodontology*, 42(Suppl. 16), S71–S76. doi:10.1111/jcpe.12366
5. Meyle J., Chapple I. (2015). Molecular aspects of the pathogenesis of periodontitis. *Periodontology 2000*, 69(1), 7–17. doi:10.1111/prd.12119
6. Sculean A., Nikolidakis D., Schwarz F. (2008). Regeneration of periodontal tissues: Combination of barrier membranes and grafting materials – biological foundation and preclinical evidence: A systematic review. *Journal of Clinical Periodontology*, 35(8 Suppl), 106–116. doi:10.1111/j.1600-051X.2008.01263.x
7. Preshaw P. M., Alba A. L., Herrera D., Jepsen S., Konstantinidis A., Makrilakis K., Taylor R. (2012). Periodontitis and diabetes: A two-way relationship. *Diabetologia*, 55(1), 21–31. doi:10.1007/s00125-011-2342-y
8. Ramseier C. A., Suvan J. E. (2015). Behavioural aspects of periodontal prevention and therapy. *Periodontology 2000*, 67(1), 19–30. doi:10.1111/prd.12073
9. Müller H.-P. (2019). Evidence for preventive and therapeutic approaches to periodontitis. *Journal of Clinical Medicine*, 8(6), 936. doi:10.3390/jcm8060936
10. Genco R. J., Borgnakke W. S. (2020). Risk factors for periodontal disease. *Periodontology 2000*, 62(1), 59–94. doi:10.1111/prd.12002